Fonteinkerk, 14 mei 2017
Lezingen: Genesis 1:1-10 en Johannes 14:1-7

Johannes 14 is een gedeelte uit een lange afscheidstoespraak van Jezus. Deze toespraak begint in Johannes 13, na het moment van de voetwassing, en eindigt in Johannes 17 met het "hogepriesterlijk gebed". In deze toespraak bereidt Jezus zijn leerlingen voor op het naderende afscheid, en op een leven zonder Hem.
Een afscheidsgesprek: waar heb je het dan over met elkaar? Wat mij betreft: ik zou veel tijd willen besteden aan het ophalen van herinneringen. Ook moeilijke en donkere herinneringen, als er nog redenen zijn om tot vergeving of verzoening te komen. Maar vooral: de mooie, goede en ontroerende herinneringen, om zo nog een keer naar voren te halen wat het leven de moeite waard en hartverwarmend heeft gemaakt. In de toespraak van Jezus komen we geen enkele herinnering tegen; hooguit benoemt Hij in zijn afsluitende gebed een paar keer wat zijn missie, het doel van zijn komst en werk is geweest. Eigenlijk heeft de toespraak van Jezus wel iets weg van een werkoverdracht. Als Hij er niet meer is, komt het aan op de levenshouding van zijn leerlingen. Zij moeten elkaar liefhebben en dienen, zoals Jezus hén heeft liefgehad en gediend. Het ritueel van de voetwassing maakt dat woordeloos duidelijk. Maar ook in woorden wordt het bij herhaling gezegd: "Ik geef jullie een nieuw gebod: heb elkaar lief…"
In mijn oren klinkt dit wel een beetje zakelijk en emotieloos. Geen woord over de pijn van het afscheid, geen woord over het verdriet van de leerlingen. Alleen maar goede raad voor de toekomst, en een hartstochtelijk pleidooi voor het in stand houden van de liefde. Erg invoelend of inlevend kan ik het allemaal niet vinden. Aan de andere kant: dit is blijkbaar wel waar het om gáát. De kern van de zaak is ook hier weer: de naastenliefde, de compassie, de humaniteit. En dat is natuurlijk, vanuit Bijbels standpunt, niet zo vreemd. De Bijbel staat vol met regels en aanwijzingen die ons duidelijk maken dat we een verantwoordelijkheid hebben ten opzichte van onze medemensen, leefregels die ons oproepen om goed om ons heen te kijken, om op te letten of iederéén wel de kans op een goed leven krijgt. "Waar is je broer, waar is Abel?" luidt al in Genesis 4 de vraag aan Kaïn. God zelf ontfermt zich in de Bijbelverhalen niet over een grote en machtige beschaving als Egypte, Assyrië of Babylonië, maar over een onaanzienlijk volkje van dwangarbeiders. Een leven vanuit zorgzaamheid en mededogen: dat is wat ook Jezus zijn leerlingen (en ons) heeft voorgeleefd.
Maar het is niet alléén maar "opdracht" wat de klok slaat. We vinden gelukkig ook woorden van inleving en troost. "Wees niet ongerust," zo begon de lezing van vandaag. Jezus zegt tegen zijn leerlingen dat Hij hen gaat verlaten, en dat is natuurlijk het láátste dat ze willen horen. Hoe moeten zij nu verder, hoe moeten ze Jezus volgen als Hij er niet meer is? Ze voelen zich als iemand die rouwt: "Hoe moet ik in hemelsnaam met dit verlies verder leven? Wat voor zin heeft het allemaal nog?" De woorden van Jezus brengen onrust teweeg, roepen verwarring en onzekerheid op. Om die reden horen we Hem zeggen: "Wees niet ongerust."
In het vervolg wordt duidelijk dat Jezus zijn vrienden wil bemoedigen met twee belangrijke overtuigingen: 1) Jullie leven krijgt een hoopvol toekomstperspectief, 2) Er wordt op een verborgen manier voor jullie gezorgd. Over dat eerste: Jezus doet in Johannes 14 een belofte: eens zal Hij bij zijn vrienden terugkomen, en dan zal Hij hen meenemen naar de plek die Hij voor hen heeft klaargemaakt, een plek in dat huis met de vele woningen. Dat betekent dat hun leven altijd in het teken van de hoop mag staan: door alle onzekerheden en tegenslagen heen mogen ze weten dat hun uiteindelijke bestemming een veilige plek bij God is. Dat is natuurlijk een groot houvast en een enorme steun voor mensen in zorg of nood: je hoeft nooit het laatste woord te geven aan je zorgen of je ellende, want er is altijd toekomst. Niet de vijanden of de vijandige omstandigheden bepalen jouw lot; je lot is in handen van God die voor je zorgt, en die jouw leven een ongekende toekomst geeft. Het is niet helemaal helder of Jezus

hier een hemelse of een aardse toekomst bedoelt, maar dat maakt voor het principe eigenlijk niet uit: Jezus belooft een toekomst.
Er staat in de Bijbel een Psalm (Psalm 84) die vertelt over de tempel, dat aardse huis van God: ook de mus en de zwaluw mogen daar een plekje vinden. In het huis van God is zelfs voor de kleinste, de minste schepseltjes nog wel een plaats, want het is een groot, warm en gastvrij huis. Dat sluit mooi aan bij de woorden van Jezus, die spreekt over dat huis van zijn Vader, dat huis met de vele kamers. In dat huis is plaats voor velen, en Jezus gaat daar een plaats inruimen voor zijn vrienden. Ik denk dat het voor heel veel mensen, wat zij ook geloven en hoe zij ook spiritueel in het leven staan, een mooie en troostende gedachte is: dat je na je dood wordt opgevangen in een eeuwig huis, waar je eindelijk tot je recht mag komen en de eeuwige vrede mag vinden. De toekomst van God is altijd groter dan het beperkte of beperkende heden van de mensen.
Jezus heeft het dus over het huis van zijn Vader, waarin vele woningen, veel kamers zijn. Hij gaat naar dat huis toe, zegt Hij, om daar plaats te bereiden voor zijn vrienden. Hier komen we bij het tweede punt van bemoediging: Hij is dus, op een manier die zich aan onze waarneming onttrekt, bezig om voor zijn vrienden te zorgen, om voor ze op te komen, om hun belangen te behartigen. Dat is natuurlijk een mooi, troostend en bemoedigend idee. Het is een besef, een geloof dat kan raken en troosten: “We zien het niet, maar we worden geholpen. Jezus denkt aan ons, zorgt voor ons, werkt aan onze veiligheid en onze toekomst.” Zo konden zijn leerlingen geloven dat ze er niet alléén voor stonden, dat er liefdevol naar hen werd omgekeken, dat ze ondanks alle zorgen en onzekerheden toch veilig waren bij God. Het is één van de belangrijkste overtuigingen van het geloof (misschien wel van ieder geloof): dat er op een verborgen manier liefdevol voor je wordt gezorgd!
Vanuit dat geloof is de opdracht opeens ook méér dan een opdracht. Want: als je erop mag vertrouwen dat er in het verborgene voor je wordt gezorgd, dan is het toch niet meer dan billijk dat je ook zelf een zorgzaam mens bent die omkijkt naar anderen. Een mens leeft immers niet zomaar voor zichzelf alleen. De opdracht “Heb elkaar lief” komt in een ander daglicht te staan door het geloof: “Wees niet ongerust: er wordt voor je gezorgd.”
Op een bijzondere manier ondersteunt het scheppingsverhaal van Genesis 1 dit besef dat er voor ons wordt gezorgd. In het verhaal vinden we bij elke scheppingsdag de zinsnede: “Toen was het avond geweest en het was morgen geweest: de eerste (tweede, zesde) dag.” De Bijbel laat de nieuwe dag dus beginnen als de avond aanbreekt. Orthodoxe Joden doen dat nog steeds, bijvoorbeeld als zij op vrijdagavond het aanbreken van de Sabbat vieren. Daarin kun je een aanwijzing zien voor het belang van passief zijn, ontvangen, tot rust komen. Wij laten de dag beginnen als we wakker worden en in actie komen, als wij onszelf gaan bewijzen door te creëren en te produceren, en verantwoordelijk te zijn voor onze naaste. De “bijbelse” dagindeling begint met rust en overgave. Terwijl wij rusten, gebeurt er van alles: we ontvangen kracht en energie, louter door te slapen. En om ons heen gebeurt er in natuur en heelal van alles en nog wat: de wereld draait volop, terwijl wij rusten. Als we wakker worden, mogen we met de wereld en het leven mee gaan doen. Maar het begint met ontvangen: adem, kracht, moed om te leven, liefde van God. Hij waakt over ons als wij rusten, en zorgt voor ons.
Ook bij het Avondmaal kunnen we iets ervaren van de zorg van God: Hij voedt ons met brood en met wijn, zodat we weer kracht ontvangen voor onze reis door het leven. We hebben er in het verleden te veel een “leermoment” van gemaakt: een bijeenkomst die ons onze zondigheid weer in herinnering moest brengen, of ons weer bij de grootheid van Christus’ offer moest bepalen. Maar de basis van het Avondmaal is overgave: God is aanwezig in het brood en de wijn, om ons te sterken en te bemoedigen; wij hoeven alleen onze handen en ons hart open te doen. Wees niet ongerust: er wordt voor je gezorgd!